

Sygn. akt III AUa 77/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu Wydział III

Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maria Pietkun (spr.)
Sędziowie:	SSA Irena Różańska-Dorosz SSA Janina Cieślikowska
Protokolant:	Magdalena Krucka

po rozpoznaniu w dniu 27 marca 2012 r. we Wrocławiu

sprawy z wniosku J. B.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Warszawie o zwrot nienależnie pobranej renty rolniczej

na skutek apelacji J. B.

od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Legnicy

z dnia 10 listopada 2011 r. sygn. akt V U 803/11

I. zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 25 maja 2011 r. w ten sposób, że zobowiązuje wnioskodawcę J. B. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 listopada 2010 r. do 31 maja 2011 r. w kwocie 2.354,52 zł (słownie: dwa tysiące trzysta pięćdziesiąt cztery złote 52/100), oddalając dalej idące odwołanie,

II. oddala dalej idącą apelację,

III. koszty procesu stosunkowo rozdziela w ten sposób, że zasądza od strony pozwanej na rzecz wnioskodawcy kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Legnicy wyrokiem dnia 10 listopada 2011 r. oddalił odwołanie wnioskodawcy J. B. (1) od decyzji wydanej w imieniu Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przez

Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w L. w przedmiocie obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w postaci 50% części uzupełniającej renty rolniczej.

Sąd I instancji ustalił, że decyzją z dnia 25 maja 2011 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wstrzymał od dnia 1 czerwca 2011 r. wypłatę renty rolniczej inwalidzkiej 50% części uzupełniającej z powodu wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników współmałżonki T. B. na którą pobierane było 50% części uzupełniającej. Organ rentowy wskazał, że wnioskodawca w okresie od 01.07.2007 r. do 31.05.2011 r. pobierał świadczenie nienależne w kwocie 14.652,60 zł, a wysokość nienależnego świadczenia za okres trzech lat poprzedzających wydanie spornej decyzji wyniosła 11.509,05 zł. Organ rentowy wskazał, że wnioskodawca był pouczone o okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń, a mimo zajścia tych okoliczności pobierał przesyłane świadczenie.

Decyzją z dnia 22 października 2004 r. organ rentowy wstrzymał od dnia 01.11.2004 r. wypłatę 50% części renty uzupełniającej, pobieranej na współmałżonka T. B. z uwagi na nie podleganiu ubezpieczeniu emerytalno # rentowemu z mocy ustawy, żony T. B. i prowadzeniem działalności rolniczej. Wnioskodawca pismem z dnia 08.08.2006 r. zwrócił się do KRUS-u o ponowną wypłatę zawieszoną część 50% świadczenia rentowego z związku z ponownym ubezpieczeniem żony. Decyzją z dnia 30.08.2006 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia przywrócił żonie wnioskodawcy T. B. prawo do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 lipca 2006 r. orzekającego o niezgodności z Konstytucją treści art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych ustaw w zakresie wyłączenia z dniem 1 października 2004 r. z ubezpieczenia społecznego rolników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą ze względu na formę opodatkowania i wysokości należnego za 2003r. podatku od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej.

Decyzją z dnia 13.06.2007 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia społecznego stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników T. B. od dnia 01.07.2007 r. w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz ubezpieczenia emerytalno # rentowego. Natomiast decyzją z dnia 12.05.2011 r. wskazano, że wstrzymano wypłatę 50% części uzupełniającej na współmałżonka od dnia 1.06.2011 r. Żona wnioskodawcy prowadzi działalność gospodarczą od 2002 r. wnioskodawca powoływał się na własną chorobę i trudną sytuację materialną oraz fakt niedouczenia przez organ rentowy o zasadach pobierania świadczenia.

Przy tak poczynionych ustaleniach Sąd Okręgowy przyjął, że odwołanie wnioskodawcy nie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z treścią art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników wypłata emerytury lub renty rolniczej z ubezpieczenia ulega częściowemu zawieszeniu na zasadach określonych w ust. 2 – 8, jeżeli emeryt lub rencista prowadzi działalność rolniczą. Zawieszenie dotyczy części uzupełniającej świadczenia. Wypłata tej części ulega zawieszeniu w całości, jeżeli emeryt lub rencista zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej z zastrzeżeniem ust. 5 – 7,9 – 10. Natomiast ust. 6 cyt ustawy stanowi, że wypłata ulega zawieszeniu w połowie, jeżeli:

- 1) emeryt lub rencista prowadzi działalność rolniczą z małżonkiem, który nie ma ustalonego prawa do emerytury albo renty i nie spełnia warunków do uzyskania emerytury rolniczej albo renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli małżonek ten podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy;
- 2) rencista pobiera okresową rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy, nie dłużej jednak niż przez dwa lata.

Bezspornym w sprawie jest iż wnioskodawca jest współwłaścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni 14 ha. Natomiast żona wnioskodawcy T. B. na mocy decyzji z dnia 13.06.2007 r. nie podlega ubezpieczeniu emerytalno # rentowemu od dnia 1.07.2007 r. Upłynął również dwuletni okres pobierania okresowej renty rolniczej przez wnioskodawcę.

Jak wynika z akt sprawy organ rentowy wydając decyzję z dnia 22.10.2004 r. o wstrzymaniu wypłaty 50% części uzupełniającej od dnia 01.11.2004 r., w doręczonym w decyzji tej pouczeniu pkt 5 wskazał na podstawie prawną powodującą ustanie prawa do świadczenia w części uzupełniającej po wyłączeniu małżonki wnioskodawcy z

ubezpieczenia emerytalno # rentowego z mocy ustawy (str. 46 akt KRUS). Jak wynika z tego pouczenia emeryt lub rencista zobowiązany jest powiadomić w ciągu 14 dni oddział regionalny lub placówkę terenową o okolicznościach podanych w pouczeniu decyzji (przyznającej, zamiennej, podwyższającej).

W ocenie sądu pierwszej instancji pouczenie zostało zrozumiane przez strony czego wynikiem był wniosek wnioskodawcy z dnia 08.08.2006 r. o wznowienie wypłaty części uzupełniającej w związku z ponownym objęciem ubezpieczenia żony wnioskodawcy. Natomiast decyzją z dnia 13.06.2007 r. ustalo ubezpieczenie współmałżonki T. B.. Pomimo tego faktu świadczenie nadal było wypłacane. Zainteresowana T. B. w wyniku złożonych wyjaśnień wskazała, że znana jest jej przyczyna dotycząca stwierdzenia ustania ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego i emerytalno- rentowego od dnia 1.07.2007. Podała, że podstawą tego wyłączenia było potwierdzenie zaświadczeniem przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w Z. z dnia 15.05.2007 r. stwierdzenia, że należny podatek za rok 2006 r. z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej przekroczył graniczną kwotę za rok 2006 r. w wysokości 2.643 zł, co stanowiło przyczyną ustania ubezpieczenia społecznego z ustawy.

W związku z tym iż, wnioskodawca został pouczony od kiedy świadczenie rentowe podlega zawieszeniu lub zmniejszeniu, kiedy prawo do świadczenia ustaje oraz o obowiązku powiadomienia organu rentowego o osiągnięciu przychodu i wysokości przychodu uznać należy, że w spornym okresie pobrał nienależnie 50% renty rolniczej. Wobec powyższego został przez organ rentowy zobowiązany do zwrotu świadczenia. Spełnione zostały więc przestanki z art. 138 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W ocenie Sądu Okręgowego na podstawie zebranego materiału dowodowego należało uznać, że wnioskodawca został pouczony o tym kiedy świadczenie rentowe podlega zawieszeniu lub zmniejszeniu, kiedy prawo do świadczenia ustaje oraz o obowiązku powiadomienia organu rentowego o osiągnięciu przychodu i wysokości przychodu. Wnioskodawca nie dążył do wyjaśnienia okoliczności zaistniałej sytuacji, zaś wyjaśnienia osoby zainteresowanej - współmałżonka wskazują, że stronom znane były podstawy wyłączenia z ubezpieczenia społecznego, a tym samym w jakich okolicznościach świadczenie nie przysługuje. Wypłacone renty, pomimo zaistnienia okoliczności powodujących zawieszenie prawa do tego świadczenia, stanowi świadczenie nienależne i podlega zwrotowi. Z tych też względów odwołanie jest niezasadne.

W ocenie Sądu wniosek wnioskodawcy o odstąpienie od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych ze względu na szczególne okoliczności - zły stan zdrowia winien być złożony po uprawomocnieniu się zaskarżonej decyzji.

Apelację od powyższego wyroku złożył wnioskodawca zarzucając:

naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 233 § 1 kpc poprzez: nieprzeprowadzenie prawidłowego postępowania dowodowego i nierozważenie w sposób bezstronny i wszechstronny dowodów w postaci: dokumentów, zeznań ubezpieczonego J. B., zeznań T. B., skutkujące błędnym przyjęciem iż ubezpieczony J. B. w decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 22.10.2004 r., został prawidłowo pouczony o okolicznościach, które powodują ustanie prawa do świadczenia w postaci 50% części uzupełniającej renty rolniczej pobieranej na współmałżonkę T. B., powodują brak prawa do pobierania w/w świadczenia oraz konsekwencjach jego naruszenia. Nadto zarzuca naruszenie prawa materialnego poprzez błędną interpretację i niewłaściwe zastosowanie art. 138 ust. 6 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1118) w zw. z art. 52 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z dnia 20 grudnia 1990 r. (Dz.U. 1991 Nr 7, poz. 24), poprzez błędne przyjęcie, iż powołanie się przez ubezpieczonego na okoliczności wskazane w w/w przepisie i wniosek ubezpieczonego o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń jest przedwczesny, z uwagi konieczność wydania przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego uprzedniej decyzji, w przedmiocie odmowy odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Wskazując na powyższe skarżący wnosil o: o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i uwzględnienie odwołania i zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie oddalającym

odwołanie ubezpieczonego i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Legnicy do ponownego rozpatrzenia, a także rozstrzygnięcia o kosztach instancji odwoławczej.

Sąd Apelacyjny dodatkowo ustalił w toku postępowania apelacyjnego.

W decyzji organu rentowego z dnia 29 września 2010 r. w pouczeniu # pkt 4 ppkt 2 wskazano na okoliczności powodujące zawieszenie części uzupełniającej świadczenia, odpowiadające brzmieniu przepisu art. 28 ust. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a w kolejnym pkt 6 o okolicznościach o których wnioskodawca winien w terminie 14 dni zawiadomić organ rentowy, w tym wymienionych w powołanym pkt 4.

Wysokość 50% części uzupełniającej renty pobranej przez wnioskodawcę wynosiła w okresie od listopada 2010 r. do lutego 2011 r. po 331,95 zł miesięcznie, a od 1 marca 2011 r. do 31 maja 2011 r. po 342,24 zł miesięcznie.

Dowód: akta rentowe wnioskodawcy z KRUS O /R L. .

Sąd Apelacyjny zważył.

Apelacja wnioskodawcy w części podlega uwzględnieniu.

Strona pozwana w zaskarżonej decyzji zobowiązała wnioskodawcę do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w zakresie dotyczącym 50% części uzupełniającej renty wobec wyłączenia z dniem 1 lipca 2007 r. (decyzją z dnia 13 czerwca 2007 r.) małżonki wnioskodawcy z ubezpieczenia społecznego rolników. Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. tj. 2008/50/291 ze zm.) nie zawiera regulacji instytucji zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. W tym zakresie przepis art. 52 ust. 1 pkt 2 tej ostatnio powołanej ustawy odsyła do przepisu art. 138 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. tj. 2009/153/1227 ze zm.).

Przepis art. 138 ust.1 ustawy o emeryturach... przewiduje obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, ale dalsza część przepisu określa warunki jakie muszą być spełnione, aby skutecznie można dochodzić tej należności. Zgodnie z art. 138 ust. 2 pkt 1 tej ustawy świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. Bezwzględny warunkiem w świetle powyższego, zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, jest pouczenie przez organ rentowy o okolicznościach powodujących m.in. ustanie czy zawieszenie wypłaty świadczenia w całości lub w części. W ocenie Sądu Apelacyjnego do dnia doręczenia wnioskodawcy decyzji organu rentowego z dnia 20 września 2010 r., nie był on prawidłowo pouczony o warunkach zawieszania prawa do pobieranej renty rolniczej. Wprawdzie w decyzji z dnia 22 października 2004 r. wskazano, iż wstrzymano wypłatę 50% części uzupełniającej od 1 listopada 2011 r., ponieważ małżonka nie podlega ubezpieczeniom społecznym z ustawy i prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą, to treść decyzji nie czyni zadość wymogowi z art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., skoro przepis ten wyraźnie wymaga dodatkowego pouczenia. W tym wypadku odnosić się to winno do okoliczności powodujących zawieszenie prawa do świadczenia lub jego części lub sprecyzowanie o jakich okolicznościach strona winna zawiadomić organ rentowy. Błędnie przyjął Sąd Okręgowy, iż w pouczeniu w tej decyzji z 22 października 2004 r. w pkt 5 wskazano podstawę zawieszania wypłaty części uzupełniającej. W tym punkcie w ostatnim ppkt wskazano obowiązek informowania o okolicznościach wpływających na prawo, a wynikających z pouczeń z wcześniejszych decyzji. Takie odesłanie byłoby prawidłowe i wystarczające, gdyby nie okoliczności niniejszej sprawy, a mianowicie w tejże decyzji w pouczeniu w pkt 4 zawarta jest informacja, że zasady zawieszania lub zmniejszania części uzupełniającej świadczenia zawarte są w decyzji przyznającej rentę. Taka praktyka odsyłająca do pouczeń w poprzednich decyzjach też jest prawidłowa, ale w niniejszej sprawie decyzja przyznająca świadczenie datowana jest z 30 czerwca 1995 r. w pkt 4 pouczenia zawarta jest informacja o zawieszaniu wypłaty świadczenia, tylko wskazać należy, że z dniem 2 maja 2004 r. został zmieniony przepis art. 28 ust. 6 ustawy rolniczej, zmianę wprowadził przepis art. 1 pkt 25 lit. d ustawy dnia 2 kwietnia 2004 r. zmieniającej ustawę o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U 91/874). Po tej dacie zmiany, tj. po 2 maja 2004 r. wnioskodawca nie był w żadnej decyzji pouczony o treści art. 28 ust. 6 ustawy czy o obowiązku zawiadamiania

o okolicznościach dotyczących małżonka w związku z podleganiem ubezpieczeniu rolniczemu, czy prowadzeniem pozarolniczej działalności gospodarczej. Prawidłowe i pełne pouczenie zostało zawarte dopiero w decyzji z dnia 29 września 2010 r. (pkt 4 ppkt 2 i pkt 6 ppkt 1). Z treści tych pouczeń wynikało kiedy świadczenie zostaje zawieszane odpowiednik art. 28 ust. 6 ustawy i o jakich okolicznościach wnioskodawca winien zawiadomić w terminie 14 dni organ rentowy. Decyzję wysłano 4 października, z tego względu przy uwzględnieniu terminu dla doręczeń i owych 14 dni na zawiadomienie, Sąd Apelacyjny uznał, że do zwrotu pozostaje świadczenie za okres od 1 listopada 2010 r. do 31 maja 2011 r. odpowiadające 50% części uzupełniającej renty w wyżej podanych kwotach, tj. 4 m#ce po 331,95 zł i 3 m#ce po 342,24 zł, łącznie 2.354,52 zł.

Oczywiście bezzasadny jest zarzut apelacji ukierunkowany na naruszenia przepisu art. 138 ust. 6 ustawy o emeryturach... skarżący naprowadza, że rzeczą sądu I instancji była ocena sytuacji majątkowej i zdrowotnej wnioskodawcy w kierunku ewentualnego odstąpienia od żądania zwrotu przedmiotowego świadczenia. Uszło uwadze skarżącego, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd ubezpieczeń jest instancją odwoławczą od decyzji organu rentowego. Nie ma więc możliwości samodzielnie rozpoznawać roszczeń które nie były przedmiotem oceny tego organu. Po wtóre kwestia ewentualnego odstąpienia od żądania zwrotu spornej należności jest wtórna wobec ustalenia zasady i kwoty podlegającej zwrotowi. Trafnie więc wskazał, że po uprawomocnieniu się spornej decyzji rzeczą wnioskodawcy będzie ewentualne złożenie stosownego wniosku do organu rentowego. Instytucją z art. 138 ust. 6 ustawy jest odrębną od dochodzenia zwrotu nienależnie pobranego świadczenia i może być uruchomiona dopiero po prawomocnym rozstrzygnięciu tej pierwszej kwestii. Odmierna ocena skarżącego pozostaje w oczywistej sprzeczności z elementarnymi zasadami postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Z tych motywów Sąd Apelacyjny orzekł jak w pkt I sentencji wyroku na podstawie art. 386 § 1 kpc, dalej idąca apelacja jako niezasadna podlega oddaleniu na podstawie art. 385 kpc.

Koszty procesu należne wnioskodawcy w postępowaniu apelacyjnym to 120 zł. koszty zastępstwa procesowego i 30 zł opłata podstawowa, łącznie 150 zł, przy czym wnioskodawca uległ stronie pozwanej w 20% roszczenia dochodzonego, z tego względu zasądzono na jego rzecz część odpowiadającą wygranemu żądaniu, zwłaszcza, że stronie pozwanej nie przysługują koszty zastępstwa procesowego. Jako wykładnik kosztów zastępstwa procesowego Sąd Apelacyjny przyjął wartość przedmiotu zaskarżenia. Orzeczenie o kosztach oparto na podstawie przepisu art. 100 kpc w zw. z § 6 pkt 2 i § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.). Należne koszty wyjściowe obniżono do 75% stawki, skoro ten sam adwokat prowadził sprawę przed sądem I instancji.

R.S.